



“OYGULOYIM” FOLKLORI SANATI YO’NALISHLARI VA QADRYATLARI

Talibova Aziza Yusufbekovna

SamISI Servis fakulteti Turizm kafedrası dots. v. b.

O’tkirov Ozodbek Alisher o’g’li

SamISI Servis fakulteti TM-424 guruh talabas

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19549906>

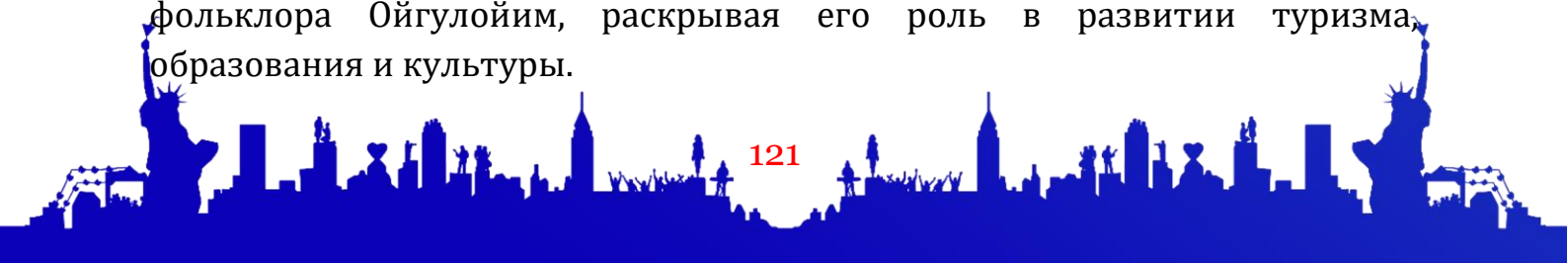
Annotatsiya: Oyguloyim folklori san’ati – Qoraqalpog’iston Respublikasining qadimiy va noyob madaniy meroslaridan biri bo’lib, xalqning tarixiy tajribasi, ma’naviy dunyosi, estetik didi va ijtimoiy qadriyatlarini aks ettiruvchi san’at shaklidir. Qonunlar, Prezident qarorlari va madaniyat markazlari orqali huquqiy-himoya mexanizmlari yaratilgan bo’lib, maqom, folklor yo’nalishlari va sahna-festival tadbirlari milliy identitetni shakllantiradi, yangi ijodkorlarni tarbiyalaydi hamda madaniy merosni zamonaviy ijod bilan boyitadi. Ushbu maqola Oyguloyim folklorining yo’nalishlari va qadriyatlarini tahlil qilib, uning turizm, ta’lim va madaniyat rivojidagi o’rnini ochib beradi.

Kalit so’zlar: Oyguloyim folklori, Karakalpak folklor yo’nalishlari, milliy san’at, sahna va festival tadbirlari, madaniy meros, huquqiy mexanizmlar, milliy identitet, ijodkorlar tarbiyasi, estetik qadriyatlar.

Abstract: Oyguloyim folklore art is an ancient and unique heritage of the Republic of Karakalpakstan reflecting the historical experience, spiritual world, aesthetic taste, and social values of the people. Laws, presidential decrees, and cultural centers create legal protection mechanisms. Through epic, lyrical, ritual, and stage-festival directions, national identity is formed, new creators are trained, and cultural heritage is enriched with modern creativity.

Keywords: Oyguloyim folklore, Karakalpak folklore directions, national art, stage and festival events, cultural heritage, legal mechanisms, national identity, creative education.

Аннотация: Искусство фольклора Ойгулойим — это один из древних и уникальных культурных памятников Республики Каракалпакстан, отражающий исторический опыт народа, его духовный мир, эстетический вкус и социальные ценности. Законы, постановления Президента и культурные центры создают правовые и практические механизмы защиты искусства. Через направления фольклора, сценические и фестивальные мероприятия формируется национальная идентичность, воспитываются новые творцы и культурное наследие обогащается современным творчеством. Данная статья анализирует направления и ценности фольклора Ойгулойим, раскрывая его роль в развитии туризма, образования и культуры.





Ключевые слова: Фольклор Ойгулойим, направления каракалпакского фольклора, национальное искусство, сценические и фестивальные мероприятия, культурное наследие, правовые механизмы, национальная идентичность, воспитание творцов, эстетические ценности.

Oyguloyim folklori san'ati Qoraqalpog'iston xalqining eng qadimiy va boy madaniy meroslaridan biri sifatida asrlar davomida shakllangan, rivojlangan va xalq hayotining turli qirralarini yorituvchi noyob san'at shaklidir. Bu san'at nafaqat hissiy ifoda vositasi, balki xalqning falsafiy dunyoqarashi, urf-odatlar, ijtimoiy munosabatlari va tarixiy xotirasini avlodlardan-avlodlarga yetkazuvchi muhim vosita hisoblanadi. Oyguloyim folklori, xususan, "Qirq qiz" dostonidagi Guloyim qahramonining obrazidan ilhomlangan holda, Karakalpak xalqining jasorat, vatanparvarlik va ma'naviy qadriyatlarini ifodalovchi epik-lirik yo'nalishlarni o'zida mujassam etgan. Qadimgi davrlardan boshlab, bu folklor tabiat, mehnat, sevgi, urush va tinchlik kabi hayotiy voqealarni ritmik qo'shiqlar, improvizatsion ijro va ansambli sahna ko'rinishlari orqali yoritgan.

Oyguloyim san'ati Karakalpakistonning cho'l va daryo bo'yi hududlarida, xususan, Nukus, Qo'ng'iro't va Mo'ynoq atrofida shakllangan maktablarda o'ziga xos stilistik xususiyatlarga ega bo'lgan. Uning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat: epik (dostoniy) yo'nalish – "Qirq qiz", "Alpomish" kabi dostonidan olingan qahramonlik motivlari bilan boyitilgan; lirik yo'nalish – sevgi, tabiat va oilaviy qadriyatlar haqidagi qo'shiqlar; ritual yo'nalish – to'y, o'lim va bayram marosimlarida qo'llaniladigan marosim qo'shiqlari; festival-sahna yo'nalishi – zamonaviy teatr va konsertlarda ijro etiladigan teatrlashtirilgan tomoshalar. Bu yo'nalishlar bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, improvizatsiya va jamoaviy ijro elementlarini o'zida saqlab qolgan. Masalan, bakhshi va jirau ijrochilari kobiz va dutar chalib, Oyguloyim qo'shiqlarini jonli tarzda ijro etish orqali tinglovchilarni tarixiy voqealarga "sayohat" qildiradi.

Milliy qadriyatlar nuqtai nazaridan Oyguloyim folklori nafaqat estetik ahamiyatga ega, balki tarbiyaviy va pedagogik vazifalarni ham bajaradi. U xalqning hissiy dunyosini boyitadi, avlodlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlaydi va milliy identitetni mustahkamlaydi. Bugungi kunda Oyguloyim san'ati turizm sohasida ham muhim rol o'ynaydi: xorijiy sayyohlar uchun tashkil etiladigan ekskursiya dasturlarida "Oyguloyim folklori" deb nomlangan maxsus folklor ansambllari namoyish etiladi. Bu esa madaniy turizmni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, maktab va oliy o'quv yurtlarida Oyguloyim an'alarini dars dasturlariga kiritish orqali yoshlar milliy merosni chuqur o'rganmoqda.





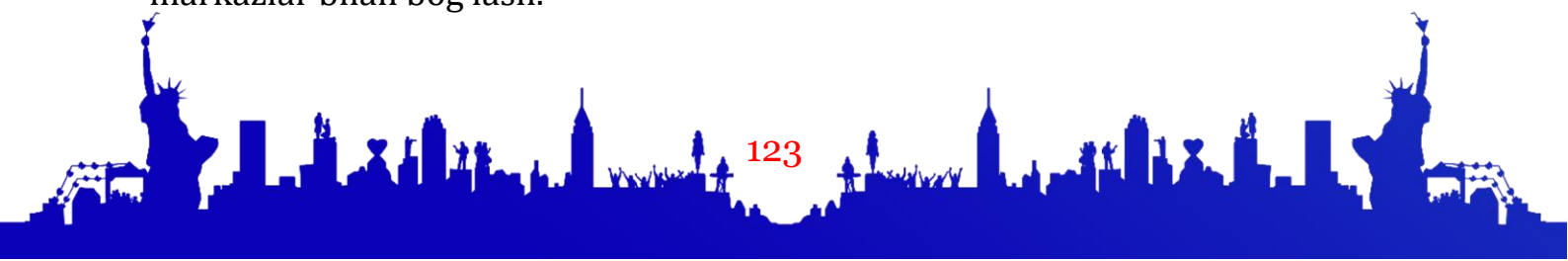
Huquqiy jihatdan Oyguloyim folklori O'zbekiston Respublikasining "Madaniy faoliyat va madaniyat tashkilotlari to'g'risidagi Qonuni" (2021-yil) bilan himoyalangan. Mazkur qonun san'at sohasidagi ijodkorlar huquqlarini belgilab, madaniy meros ob'ektlarini saqlash va foydalanish mexanizmlarini yaratadi. Bundan tashqari, "Mualliflik va unga aloqador huquqlar to'g'risida"gi qonun va "Madaniy meros ob'ektlarini saqlash va foydalanish to'g'risida"gi qonun Oyguloyim qo'shiqlarining intellektual mulk huquqlarini himoya qiladi. Prezidentning 2022-yildagi PQ-112-sonli qarori esa yosh ijodkorlarni qo'llab-quvvatlash va milliy san'atni zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish choralari ko'zda tutadi. Natijada, Oyguloyim folklori nafaqat o'tmish merosi sifatida saqlanmoqda, balki zamonaviy sahna, raqamli arxiv va festival tadbirlari orqali yangi shakllarda rivojlanmoqda.

Oyguloyim folklorining rivojlanishida zamonaviy texnologiyalar ham muhim o'rin tutadi. Raqamli platformalarda (YouTube, TikTok va boshqalar) Oyguloyim qo'shiqlarining jonli ijrolari tarqalmoqda, bu esa yosh avlodni jalb qilishga yordam beradi. Shu bilan birga, Qoraqalpog'iston Respublikasida tashkil etilayotgan folklor festivallari (masalan, "Qoraqalpoq folklori kunlari") Oyguloyim san'atini xalqaro miqyosda tanitishga xizmat qilmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu san'atning ritmik-melodik tuzilishi (murakkab metr va modal tizimlar) professional musiqachilar tomonidan ham o'rganilmoqda va konservatoriyalarda maxsus darslar ochildmoqda.

Xulosa va takliflar: O'zbek milliy Oyguloyim folklori san'ati xalqning tarixiy merosi, madaniy qadriyatlarini va hissiy dunyosini ifodalovchi noyob san'at shaklidir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, u turli yo'nalishlarda rivojlanib, har bir yo'nalish o'ziga xos estetik, pedagogik va ijtimoiy ahamiyatga ega. Milliy folklor nafaqat tarixiy merosni saqlaydi, balki milliy identitetni shakllantirish, avlodlarni tarbiyalash va ijodkorlarni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasidagi qonun va normativ hujjatlar orqali san'at va musiqqa sohasida ijodkorlar huquqlari himoyalangani, madaniy meros saqlanadi va yangi ijodkorlarni yetishtirish va an'anaviy san'atni zamonaviy sahna va texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish imkoniyati yaratiladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan xolatda quyidagi takliflarni bera olaman:

1. Oyguloyim folklori an'analarini maktab va konservatoriylarning dars dasturiga joriy etish.
2. Hududiy folklor maktablari faoliyatini tizimlashtirish va ularni ilmiy markazlar bilan bog'lash.





3. Zamonaviy texnologiyalar orqali Oyguloyim va xalq folklorini raqamli arxiv yaratish.
4. Yosh ijodkorlarni Oyguloyim folklori san'ati bo'yicha stipendiyalar bilan rag'batlantirish.
5. Oyguloyim folklori festivallarini yil davomida muntazam o'tkazish.
6. Qoraqalpog'iston folklor maktablari stilistik xususiyatlarini ilmiy tadqiq qilish.
7. Oyguloyim folklorida improvizatsiya va ijro texnikalarini yoshlar uchun master-klasslar orqali o'rgatish..

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. X. Samarov. Turizmda madaniy meros va qadriyatlar.Samarqand darslik 2026.
2. R.S. Amriddinova va boshq. Ekskursiya xizmatini tashkil qilish. Samarqand: SamISI, 2015. 145-147-betlar
3. Karakalpak Folklore Studies. International Journal of Academic Information, 2025. 12-18-betlar
4. Ma'rufjon Xalilov. Karakalpak Folk Art: Historical Development. Toshkent, 2025. 45-67-betlar
5. Xasan Rajabiy. Theoretical Aspects of Traditional Karakalpak Vocal Art. Toshkent, 2025. 89-112-betlar
6. Mashrab Ermatov. Rhythm in Karakalpak Folklore. Toshkent, 2024. 56-78-betlar

